

НАРОДНА МУЗИКА ВОЛИНИ ТА ПОЛІССЯ

**Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної
конференції до 35-річчя кафедри музичного фольклору
та 200-річчя з дня народження Оскара Кольберга**

(Рівне, 31 жовтня – 1 листопада 2014 р.)

Рівне
2014

ББК 85.31

Н 30

УДК 398: 78 (477.82)

НАРОДНА МУЗИКА ВОЛИНИ ТА ПОЛІССЯ: Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до 35-річчя кафедри музичного фольклору та 200-річчя з дня народження Оскара Кольберга (Рівне, 31 жовтня – 1 листопада 2014 р.) / Упоряд. Р. І. Дзвінка, Ю. П. Рибак. – Рівне, 2014. – 230 с.

У науковому збірнику вміщено тези доповідей і матеріали першої у Рівному етномузикологічної конференції, що відбулася 2014 року на базі кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв РДГУ. Тут представлено напрацювання іменитих та молодих дослідників, у полі зору яких переважно перебуває народномузична традиція етнографічних областей Волині та Полісся. Публікації згруповано за кількома тематичними рубриками, де в основному висвітлюються проблеми історії і теорії етномузикології, фольклоризму, характеризуються персоналії видатних виконавців, а також українознавчий доробок О. Кольберга.

Книга адресується фольклористам та всім зацікавленим народною музично-поетичною творчістю.

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Рівненського державного
гуманітарного університету
(протокол № 5 від 26 грудня 2014 р.)*

НАРОДНА МУЗИКА В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ФОЛЬКЛОРИЗМ

Роман Дзвінка (Рівне)

ЛАБОРАТОРІЯ-МУЗЕЙ МУЗИЧНОЇ ЕТНОГРАФІЇ ІНСТИТУТУ МИСТЕЦТВ РДГУ ЯК ЦЕНТР ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ТВОРЧОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Науково-пошукову роботу зі збору фольклорних матеріалів в Інституті мистецтв РДГУ¹ розпочато з часу заснування кафедри музичного фольклору, яку створено 1979 року як кафедру народного хорового співу. З ініціативи першого завідувача кафедри В. М. Павлюка розпочинає активно працювати народнохорова секція студентського наукового товариства. Здійснюються фольклорні експедиції, матеріали яких викладачі та студенти використовують у наукових конференціях та методичних семінарах, представляють у концертних програмах². Так було започатковано роботу з фіксації, опрацювання та архівування фольклорних матеріалів.

Як навчальний кабінет лабораторія функціонує з того ж 1979 року, однак лише з 1997 року її діяльність набула якісно нового професійного рівня, перейнявши досвід роботи науково-дослідних лабораторій музичної етнології Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка та Національної музичної академії ім. П. Чайковського. Такий прогресивний крок зумовило утвердження нової концепції діяльності кафедри та орієнтація на підготовку фахівців-фольклористів³. З 1997 року на кафедрі за сумісництвом

¹ До 1999 року – Рівненський державний інститут культури.

² Див. про це детально: Кафедрі музичного фольклору – 30 років: Нарис з історії (1979-2009 рр.) / 2-ге вид., розшир. та доп. – Рівне, 2009. – 148 с.

³ До 1997 р. на кафедрі проводилася підготовка керівників народного хору, що описано у нарисі з історії „Кафедрі музичного фольклору – 30 років”.

працював професор Б. Луканюк, який надав велику методичну допомогу колективу кафедри в розробці навчальних планів, програм та концепції діяльності лабораторії. 1998 року починає працювати його учень – випускник Львівської державної музичної академії ім. М. Лисенка Ю. Рибак, який за сумісництвом і на громадських засадах очолює роботу лабораторії-музею музичної етнографії (далі ЛМЕ).

Із 2002 року, розмістившись у приміщенні фольклорної світлиці лабораторії Поліссязнавства Інституту мистецтв РДГУ, лабораторія-музей музичної етнографії кафедри музичного фольклору функціонує як навчально-методичний кабінет для забезпечення росту творчого і наукового потенціалу майбутніх фахівців, підвищення ефективності навчального процесу та активізації самостійної роботи студентів.

Поряд із предметами матеріальної культури поліщуків (музейними експонатами кафедри), у навчальному процесі використовуються технічні засоби навчання (комп'ютер, відео- та аудіомагнітофони, диктофони, телевізор тощо), бібліотека спеціалізованої літератури, аудіотека та відеофонд.

Лабораторія музичної етнографії має систему фондів, у яких задепоновано кілька десятків тисяч одиниць народномузичної інформації. Робота лабораторії спрямована на поглиблене вивчення народної музики (вокального та інструментального напрямів) та на вдосконалення практики транскрибування зразків народної музики. Інформаційною базою забезпечення професійно-орієнтованих дисциплін кафедри є фоноархів, який налічує близько 30 тисяч народномузичних творів, а також відеоархів – 31 відеокасета та близько 35 компакт-дисків. Поетапно здійснюється процес оцифрування фондів лабораторії.

Бібліотека етномузикознавчої та навчально-методичної літератури складає понад 250 одиниць джерел. Значне місце в забезпеченні навчально-виховного процесу відіграє науково-методична література, видана викладачами кафедри, яка зберігається в ЛМЕ. Так, за останні п'ять років видано понад 200 наукових статей, монографії, навчальні посібники, фонографічні збірки, методичні розробки. Опубліковані педагогами наукові праці стали вагомим внеском у розвиток українського етномузикознавства.

На базі лабораторії студенти проходять навчально-творчу практику, під час якої вони залучаються до архівування й упорядкування фольклорних матеріалів та створення належних умов для їх збереження. Під керівництвом викладача вони вирішують творчі завдання, оволодівають навичками роботи в лабораторії з технічними засобами навчання, облаштовують стенди, які мають дидактичне призначення для викладання фахових дисциплін.

На початку організації навчально-творчої практики, яка передбачена згідно з навчальним планом на 3 курсі, важливим є складання індивідуального плану роботи, що відображає поточну діяльність студента і сприяє якісному проходженню практики. Практиканти опрацьовують фонди аудіо- та відеоматеріалів, знайомляться з бібліотекою спеціалізованої літератури та науково-творчим доробком викладачів і студентів.

За час проходження практики студенти отримують первинний досвід документування фольклорних матеріалів, систематизацій їх на науковому рівні. Крім того, у практикантів виховуються риси самоорганізації та дисциплінованості в архівній діяльності. Кожен студент несе морально-етичну відповідальність за якість виконуваної роботи з усвідомленням її навчально-освітньої та наукової ваги.

Основні види роботи полягають в ознайомленні зі структурою лабораторії-музею, основними фондами та матеріальним забезпеченням, вивченні механізмів формування архіву, графоопрацюванні та архівуванні фольклорних матеріалів.

Навчально-творча практика тісно взаємозв'язана з низкою професійно-орієнтованих дисциплін навчального процесу: український музичний фольклор (орієнтація в теорії фольклору, структуризація матеріалів за жанрово-типологічними ознаками), музично-етнографічна транскрипція (архівне опрацювання народно-вокальних та інструментальних творів), методика науково-дослідної роботи (складання бібліографічного опису та підготування наукових матеріалів до публікацій), народознавство (наочне оформлення лабораторії-музею) тощо.

Вагомим доробком кафедри вважається фонд студентських робіт лабораторії музичної етнографії. Останні 5 років студентські роботи виконуються та зберігаються також і в електронному форматі. Станом на 31 грудня 2013 року фонд нараховує: 438 дипломних рефератів та бакалаврських робіт, підготовлених зазвичай на

матеріалі, зібраному в рідній місцевості – Західній Україні, а також у Вінницькій, Черкаській, Дніпропетровській областях та на Підляшші (Польща).

У науковому збірнику Львівської національної музичної академії „Етномузика”, випуск 3 за 2007 рік, опублікована стаття випускниці кафедри Н. Боярської „Студентські роботи на кафедрі музичного фольклору Рівненського державного гуманітарного університету (за період 1997-2007 рр.)”. Авторка зазначає: „Не викликає сумніву, що дебютні студентські науково-творчі розробки стануть у пригоді не лише пересічним поціновувачам народної музики, а й дослідникам-професіоналам, котрі зможуть використати ці матеріали у своїй роботі”⁴. Також у цій публікації вміщено перелік курсових, бакалаврських, дипломних робіт та дипломних рефератів за вказаний період, а в покажчиках зведено інформацію за жанровим та географічним принципом.

Поглиблене засвоєння професійних знань, умінь та навичок відбувається під час фольклористичних експедицій та має на меті поєднання вузівської аудиторної форми навчання з позааудиторною – у середовищі носіїв традиційної культури. Діяльність лабораторії музичної етнографії забезпечує та координує процес систематичної збирацької роботи та щотижневих презентацій фольклорних матеріалів, наукових та творчих здобутків студентів і викладачів. До цієї роботи студенти залучаються з 1 курсу під керівництвом викладача. Науково-пошукова робота молодих дослідників має належне методичне забезпечення та зазвичай проводиться в рідній місцевості. Презентації фольклорних матеріалів, що проходять згідно з графіком, який затверджується на початку навчального семестру, активізують музично-фольклористичну діяльність студентів та дозволяють їм двічі на рік представити власні експедиційні матеріали.

Численні фольклористичні дослідження проводяться в селах західного регіону України. Так, протягом навчання студенти накопичують фольклорні матеріали у власних експедиціях, опрацьову-

⁴Боярська Наталія. Студентські роботи на кафедрі музичного фольклору Рівненського державного гуманітарного університету (за період 1997 – 2007 рр.) // Етномузика. – Львів, 2007. – Число 3: Зб. статей та матеріалів на честь 60-річчя Богдана Луканюка / Упор. Ю. Рибак. – С. 170.

ють їх у навчальному процесі на різних рівнях та в результаті частково, але довершено представляють у формі курсових робіт та дипломних рефератів, а кращі студенти пишуть дипломні роботи та продовжують навчання в магістратурі, яка функціонує при кафедрі з 2012 року. Кращі студенти беруть активну участь у конференціях різного рівня, на основі власної збирацької науково-дослідницької роботи публікують матеріали та видають фольклорні збірники. За останні 15 років студентами кафедри підготовлено 12 дипломних та 7 магістерських робіт, опубліковано 6 фольклорних збірників. Така цілеспрямована організація навчальної діяльності студентів забезпечила місце наукової роботи на кафедрі як невід'ємної складової навчального процесу.

Упродовж тривалого часу на кафедрі ведеться масштабна робота над комплексною науковою темою „Етномузична культура Західної України”, яка 2010 року закоординована в УкрІНТІ, що дозволяє проводити роботу на рівні загальнонаціонального реєстру та відповідно координувати наукові студії кафедри з провідними навчальними закладами та науковими установами України. У 2008-2010 роках при ЛМЕ колективом викладачів та студентів кафедри реалізовано науковий проект за державним фінансуванням „Збереження реліктів народномузичної спадщини Полісся”. За програмою проекту затвердженого Міністерством освіти і науки України проведено масштабну науково-пошукову роботу на Рівненському Поліссі.

Матеріали експедицій опрацьовуються в ЛМЕ згідно зі встановленими вимогами⁵ і широко використовуються в навчальному процесі та концертно-виконавській діяльності фольклорних ансамблів й окремих виконавців кафедри. Усі студенти кафедри є учасниками навчально-творчих колективів, у яких відбувається реконструкція записаних народномузичних творів, готують випускні роботи. Разом із тим, студенти постійно беруть участь у мистецьких фестивалях і конкурсах, оглядах народної творчості, звітних концертах, проводять народні свята, здійснюють фондові записи у студії звукозапису „Камертон”. На кафедрі доброю традицією стало проведення творчих вечорів студентів, випуск ком-

⁵ Див. Луканюк Б. Пам'ятка студента-практиканта. – Рівне: РДГУ, 2001. – С. 20-21.

пакт-дисків та запис музичних фільмів на Рівненському телебаченні. Це дозволяє активізувати їх професійну діяльність і створює умови для поглибленого освоєння традиційної манери виконавства, самореалізації майбутніх фахівців як носіїв і популяризаторів української народної пісні та інструментальної музики свого регіону.

Аналізуючи педагогічні підходи щодо вивчення народної музики в навчальних закладах України, сьогодні ми вирішуємо важливі завдання стандартизації структури і змісту освіти дослідників та виконавців традиційної народної музики на кафедрі музичного фольклору Інституту мистецтв РДГУ. Комплексний підхід у системі професійної підготовки в умовах мистецького ВНЗ передбачає єдність і взаємозв'язок навчальної, позанавчальної та самостійної діяльності, що забезпечують послідовність, цілісність і професійну спрямованість процесу формування досвіду професійної діяльності майбутніх фахівців у галузі традиційної народномузичної культури.

У зв'язку з відкриттям магістратури та оптимізацією навчального процесу за кредитно-трансферною системою, одним із важливих завдань для колективу кафедри є розробка методичних рекомендацій та дидактичних матеріалів у паперовому та електронному варіантах з усіх навчальних дисциплін. Разом з тим творчою групою викладачів та студентів кафедри ведеться поетапна робота з опрацювання та упорядкування архівних матеріалів та створення електронного Каталогу фондів ЛМЕ. Організація та проведення роботи лабораторії-музею виключно на громадських засадах гальмує в часі виконання окреслених напрямів діяльності.

Лабораторія-музей музичної етнографії стала осередком навчальної, виховної, науково-дослідної та архівної роботи. Її діяльність спрямовується на оптимізацію навчального процесу та активізацію самостійної науково-творчої роботи студентів денної та заочної форм навчання. Головними її завданнями є фіксація та документування зразків традиційної народної музики, їх опрацювання й аналіз з метою вивчення і широкого використання в навчальному процесі та з науковими цілями⁶. Досвід роботи лабораторії описаний у наукових збірниках України та близького зарубіжжя.

¹ Положення про Лабораторію-музей музичної етнографії кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв затверджено Вченою радою РДГУ у 2012 році.

ЗМІСТ

Від упорядників	3
Народна музика в навчальному процесі та фольклоризм	7
<i>Роман Дзвінка.</i> Лабораторія-музей музичної етнографії Інституту мистецтв РДГУ як центр організації науково-творчої практики студентської молоді	7
<i>Віра Осадча.</i> Професійна підготовка співаків народного спрямування на методологічній основі української етномузикології	13
<i>Виктор Ковальчук.</i> Етнокультурний центр у системі позашкільного закладу. Технологія успадкування етнокультурної спадщини дітьми і молоддю	23
<i>Олена Юзюк.</i> Деякі питання щодо роботи з дитячим фольклорним ансамблем	38
<i>Галина Бреславець.</i> Виконавська реконструкція фольклорного тексту в сучасному культурному вимірі	42
<i>Юлія Карчова.</i> Парадигма виконавського стилю Раїси Кириченко (на основі аналізу збірки „кращі пісні”)	45
Український фольклор в етнографічному доробку	
Оскара Кольберга	48
<i>Руслана Шеретюк.</i> Українознавчі студії Оскара Кольберга	48
<i>Юрій Рибак.</i> Слідами „поліського весілля” Оскара Кольберга	56
<i>Антоній Поточняк.</i> Еволюція весілля на Вороняках: слідами Оскара Кольберга й Осипа Роздольського	64
<i>Людмила Кучерук.</i> Музичний фольклор Хмельниччини в доробку польських етнографів	89
Теорія та історія етномузикології, мелогеографія	97
<i>Богдан Луканюк.</i> Лінеарність у мелогенетичних студіях	97
<i>Лукашенко Лариса.</i> Перша публікація народних мелодій з Холмщини та Підляшшя: причинки до появи	118
<i>Ганна Пеліна.</i> Особливості південної Мараморощини як маргінальної території	126
<i>Галіна Кутырова-Чубаля.</i> Асаблівасці песеннай культуры беларуска-ўкраінскага (прыпяцкага) памежжа: погляд з Беларусі	130

<i>Настасся Даніловіч. Міжрєгіанальнае памежжа як праблема этнамузыкалогіі</i>	133
<i>Юлія Миколайчук. Типові розспіви в народних піснях Володимиреччини: необрядовий пласт</i>	135
<i>Надія Малахова. До вивчення фольклорної традиції південного сходу Харківщини</i>	140
Обрядові жанри пісенного фольклору	144
<i>Галина Качор. Весільні пісні з рефреном „рано-рано” на Наддніпрянщині та Поліссі у їх структурному і стилістичному порівнянні</i>	144
<i>Злата Царик. Характеристика весільного репертуару Старосинявщини</i>	157
<i>Олена Серко. Зимові мелотипи середньої Волині</i>	165
<i>Анастасія Друзюк. Купальська обрядовість середнього межиріччя Горині та Случі</i>	171
Персоналії видатних фольклорних виконавців	179
<i>Богдан Яремко. Штрихи до творчого портрета гуцульського мультиінструменталіста Петра Грималюка</i>	179
<i>Ярема Павлів. Бервінкові награвання космацького традиційного скрипаля Кирила Линдюка („Вітишина”): музично-текстологічний аналіз</i>	184
<i>Вікторія Ярмола. Григорій Філозоф – лідер велимчанської скрипкової традиції</i>	191
<i>Ольга Олексюк. Творчий портрет народного скрипаля Степана Сливки</i>	195
<i>Раїса Цапун. Життєвий і творчий шлях Агафії Сивобородько</i> ...	199
<i>Наталія Нижник. Кілька штрихів до творчого портрета поліської співачки Надії Яницької</i>	215
Рецензія	217
<i>Надія Супрун-Яремко. Монографічне дослідження сопілкової традиції гуцулів (Яремко Богдан. Сопілкова музика гуцулів. – Львів : Сполом, 2014. – 180 с. : іл., ноти)</i>	217
Відомості про авторів	225
Contents	227

Наукове видання

НАРОДНА МУЗИКА ВОЛИНИ ТА ПОЛІССЯ

Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції до 35-річчя кафедри музичного фольклору та 200-річчя з дня народження Оскара Кольберга

(Рівне, 31 жовтня – 1 листопада 2014 р.)

Упорядники – Роман Іванович Дзвінка,
Юрій Петрович Рибак

Комп'ютерна верстка – Юрія Рибака
Мовна коректура – Наталії Гавриш

Підписано до друку 27.12.2014
Гарнітура Arial Суг. Формат 60x84^{1/16}.
Друк на різнографі. Ум. друк. арк. 13,5.
Наклад 100 примірників

Видавництво ТзОВ “Дока центр”
33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 20
тел.: (0362) 63-54-02, e-mail: info@doka.rv.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
Серія РВ.№ 54 від 09.09.2011